

Kohti vaikuttavaa vanhemmuuden tukea

- osaamiskartoituksen tuloksia Etelä-Savon, Kainuun ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden lastensuojelusta

Kohti vaikuttavaa vanhemmuuden tukea

– osaamiskartoituksen tuloksia Etelä-Savon, Kainuun ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden lastensuojelusta

Raportti Matkalla riittävään vanhemmuuteen (MRV) -hankkeen lastensuojelussa työskenteleville ammattilaisille suunnatun osaamiskartoituksen tuloksista

Kirjoittaja: Jaana Rantalainen, hankekoordinaattori

Julkaisija: Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO 13.6.2025

Tekijänoikeudet: Kirjoittaja ja Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO

Sisällysluettelo

LUKIJALLE	3
1. JOHDANTO	4
2. VASTAAJIEN TAUSTA	5
2.1 Tehtävänimikkeet ja koulutus	5
2.2 Työkokemus sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä lastensuojelussa	6
2.3 Työnantajan tuki ammatilliseen kehittymiseen	6
2.4 Täydennyskoulutukset	8
3. OSAAMISEN NYKYTILA	10
3.1 Vanhemmuuden tukeminen	10
3.2 Vuorovaikutustaidot	11
3.3 Osallisuuden vahvistaminen	12
3.4 Traumatietoisuuden osaaminen	13
3.5 Lähisuhdeväkivalta	14
3.6 Päihde-, mielenterveys- ja riippuvuusosaaminen	15
3.7 Systemisen työskentelyn osaaminen	16
3.8 Lainsäädännöllinen osaaminen ja moniammatillinen yhteistyö	17
3.9 Vaikuttavuuden arvioinnin osaaminen	19
4. KEHITTÄMISTARPEET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	20
Listaus taulukoista	22

LUKIJALLE

Hyvä lastensuojelun osaamisen kehittämisestä kiinnostunut lukija! Tämä raportti on arvokas kurkistus hyvinvointialueiden lastensuojelussa työskentelevien ammattilaisten osaamisen vahvuuksiin ja kehittämistarpeisiin itäisessä Suomessa. Lastensuojelu on erityistä osaamista vaativaa työtä, jossa usein ollaan hyvin monimutkaisten ja vaikeidenkin tilanteiden äärellä. Lastensuojelussa työskentelevillä ammattilaisilla on merkittävä rooli ja avaimet vaikuttaa lasten, nuorten ja perheiden elämään. Työntekijät ansaitsevat parhaan mahdollisen tuen ja selkänojan omalle työlleen, ja tässä yksi keskeinen tekijä on oman ammatillisen osaamisen vahvistaminen.

Sosiaalihuollossa, saati hyvinvointialueiden lastensuojelussa, ei ole kartoitettu laajamittaisesti henkilöstön osaamista ISON toimialueella. Tämä puute haluttiin korjata, ja siksi Matkalla riittävään vanhemmuuteen (MRV) -hankkeessa toteutettiin osaamiskartoitus lastensuojelussa työskenteleville ammattilaisille. Osaamiskartoitus muodostaa perustan työntekijöiden osaamisen systemaattiselle vahvistamiselle Etelä-Savon, Kainuun ja Pohjois-Savon hyvinvointialueilla. Tarkoitus on, että pystymme vastaamaan esille nousseisiin osaamistarpeisiin ja rakentamaan aidosti työntekijöiden tarpeet huomioivan osaamisen vahvistamisen kokonaisuuden.

Osaamiskartoituksen tuloksia käytetään ryhmähankkeen oppimiskokonaisuuksien suunnittelun ja toteutuksen pohjana. Hankkeessa tullaan järjestämään koko hankealueelle suunnattuja tilaisuuksia hyvinvointialueita yhdistävistä osaamistarpeista. Lisäksi hyvinvointialueet järjestävät omia, temaattisesti kohdennettuja tilaisuuksiaan. Yhdessä näistä rakentuu monipuolinen kokonaisuus lastensuojelussa työskentelevien ammattilaisten osaamisen vahvistamiseksi.

Toivotan sinulle antoisia lukuhetkiä – kenties saat inspiraatiota myös oman osaamisesi vahvistamiselle 😊

Kesäisessä Kuopiossa 11.6.2025

Päivi Malinen
hankepäälikkö

1. JOHDANTO

Tämä osaamiskartoitus on toteutettu Matkalla riittävään vanhemmuuteen (MRV) -ryhmähankkeessa keväällä 2025. MRV-ryhmähanke toteutetaan Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISON sekä Etelä-Savon, Kainuun ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden yhteistyönä 30.6.2025 asti. 1.7.2025 alkaen päähankkeen toteutusvastuu siirtyy uudelle Järvi-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle, jota hallinnoi Keski-Suomen hyvinvointialue.

Ryhmähankkeen tavoitteena on kehittää vanhemmille tarjottavaa lastensuojelun moniammatillista tukea sekä ammattilaisten osaamista ja keinoja vanhemmuuden tukemiseksi. Osaamisen kehittäminen on keskiössä, jotta lastensuojelussa voidaan vastata perheiden yksilöllisiin tarpeisiin entistä paremmin. ISON osahankkeen erityisenä tehtävänä oli valmistella ja toteuttaa osaamiskartoitus, jossa tarkoituksena oli tunnistaa lastensuojelussa työskentelevien ammattilaisten osaamisen vahvuudet ja kehittämistarpeet.

Kartoituksessa selvitettiin vanhemmuustyössä tarvittavien osaamisten tasoa ja osaamistarpeita kymmenessä eri teemassa. Näitä olivat vanhemmuuden tukemisen osa-alueet, vuorovaikutustaidot, osallisuuden vahvistaminen, traumatietoisuus ja resilienssi, lähisuhdeväkivalta ja perheen turvallisuus, mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusosaaminen, systeeminen työskentely, moniammatillinen yhteistyö, lastensuojelun lainsäädäntö sekä vaikuttavuuden arviointi lastensuojelussa.

Osaamiskartoitus toteutettiin Etelä-Savon, Kainuun ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden lastensuojelun avo- ja sijaishuollon työntekijöille ajalla 1.2–12.3.2025. Hyvinvointialueet vastasivat kyselyn jakelusta omille työntekijöilleen. Etelä-Savon hyvinvointialueella jakelussa hyödynnettiin monikanavaista lähestymistapaa: organisaation sisäistä sähköpostijakelua kaikille lastensuojelun työntekijöille (130), avohuollon Teams-ympäristöä (54 jäsentä) sekä MRV-hankkeen kuukausikirjettä. Kainuusta osaamiskartoitus lähetettiin työntekijöille (21) sähköpostijakeluna esihenkilöiden kautta. Lisäksi MRV-hanketiimi markkinoi kyselyä alueen työntekijöille. Pohjois-Savossa viestintä nojasi vahvemmin esihenkilöverkostoon, jonka kautta kysely välitettiin noin 200 ammattilaiselle. Tätä täydennettiin hanketiimin sisäisellä markkinoinnilla työyksikkösivustoilla. Osaamiskartoitukseen saatiin 126 vastausta.

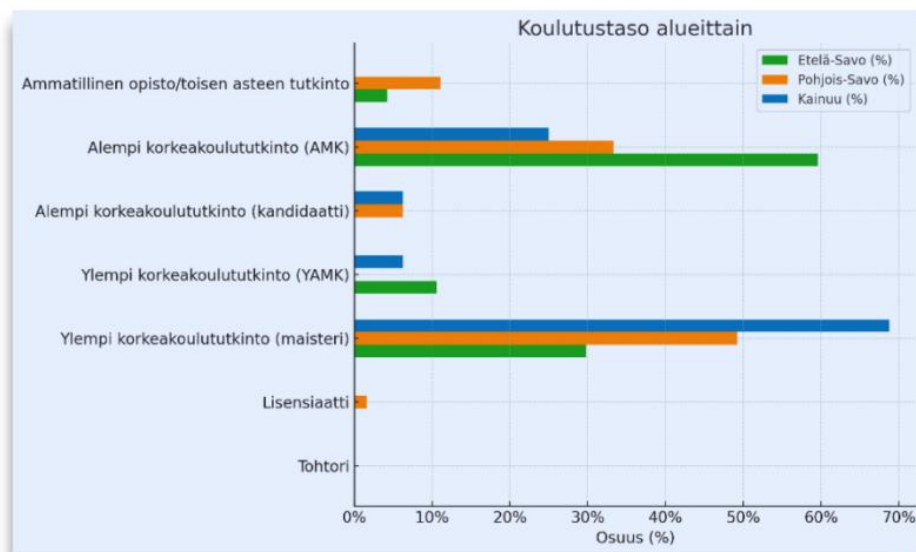
Tämä raportti kokoaa osaamiskartoituksen tulokset ja nostaa esille niin alueellisia vahvuuksia kuin kehittämistarpeita, joita vastaajat ovat omaa osaamistaan arvioimalla kuvanneet.

2. VASTAAJIEN TAUSTA

2.1 Tehtävänimikkeet ja koulutus

Kyselyyn vastasi 126 lastensuojelun ammattilaista, jotka työskentelivät pääasiassa sosiaalityöntekijän, sosiaaliohjaajan tai perhetyöntekijän tehtävissä. Etelä-Savossa vastaajat (n=47) jakautuivat melko tasaisesti perhetyöntekijän, sosiaalityöntekijän ja sosionomin tehtäviin. Etelä-Savon hyvinvointialue on ottanut sosiaalipalvelujen toimialalla sosionomin tehtävänimikkeen virallisesti käyttöön tämän vuoden alussa. Kainuussa suurin osa vastaajista (n=16) oli sosiaalityöntekijöitä. Pohjois-Savossa vastaajien (n=63) yleisimmät tehtävänimikkeet olivat sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja, mutta mukana oli myös perhetyöntekijöitä ja ohjaajia.

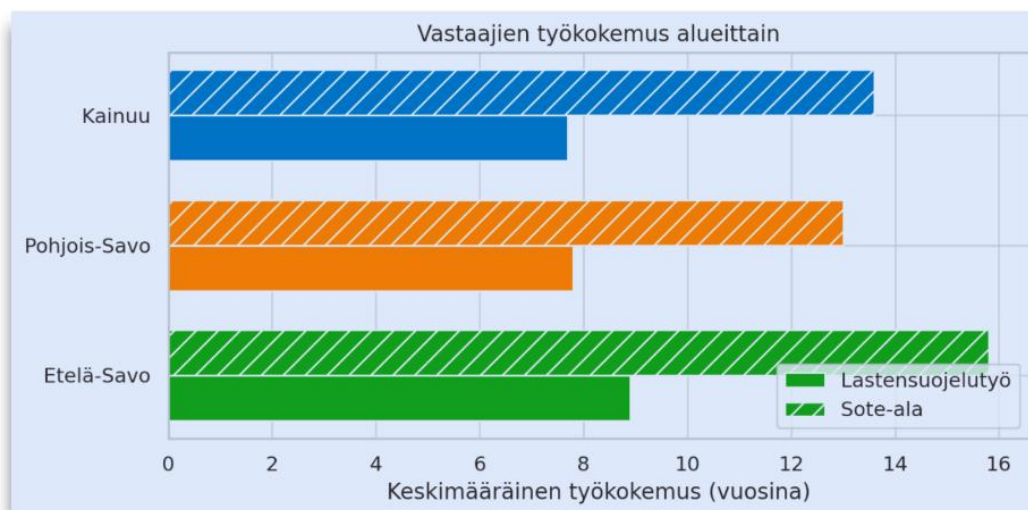
Etelä-Savossa suurin osa vastaajista, lähes 60 %, oli suorittanut alemman korkeakoulututkinnon (AMK). Lisäksi lähes 30 %:lla oli ylempi korkeakoulututkinto (maisteri), ja 11 % vastaajista oli suorittanut YAMK-tutkinnon. Pohjois-Savossa noin joka toisella vastaajalla oli maisterin tutkinto ja joka kolmannella AMK-tutkinto. Myös muita tutkintoja oli mukana yksittäisiä, mikä kertoo koulutustaustan monipuolisuudesta. Kainuun vastaajista 69 % oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon (maisteri). AMK-tutkinto oli joka neljännellä vastaajalla, ja mukana oli myös YAMK- ja kandidaatin tutkinnon suorittaneita.

Taulukko 1. Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Kainuun hyvinvointialueen koulutustausta

2.2 Työkokemus sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä lastensuojelussa

Kyselyyn vastanneilla työntekijöillä on lähes 14 vuoden kokemus sosiaali- ja terveysalalta ja keskimäärin noin 8 vuoden kokemus lastensuojelutyöstä. Tämä kertoo siitä, että kyselyyn on osallistunut kokeneita sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, joiden näkemykset ja kehittämistarpeet perustuvat pitkäaikaiseen työskentelyyn sosiaali- ja terveysalalla.

Taulukko 2. Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Kainuun työkokemus lastensuojelussa ja sote-alalla

2.3 Työnantajan tuki ammatilliseen kehittymiseen

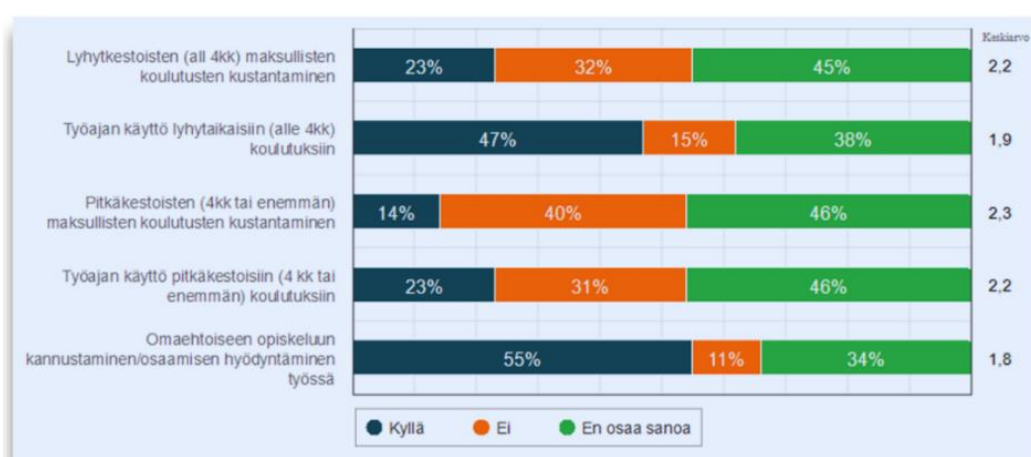
Ammatillinen kehittyminen ei tapahdu itsestään, vaan edellyttää työntekijän omaa motivaatiota sekä työnantajan tarjoamaa tukea. Tulosten perusteella työnantajan tarjoama tuki ammatilliseen kehittymiseen arvioitiin keskimäärin alhaiseksi tai epäselväksi. Huomionarvoista on, että lähes puolet vastaajista ei osannut sanoa, saavatko he tukea maksullisiin tai pitkäkestoisiin koulutuksiin. Tämä viittaa viestinnän puutteisiin tai käytäntöjen hajanaisuuteen.

Omaehtoisen opiskelun tukeminen oli osa-alue, johon Kainuussa ja Pohjois-Savossa yli puolet vastaajista koki saavansa tukea, kun Etelä-Savossa näin koki alle puolet vastaajista. Tulokset tuovat esiin tarvetta selkeyttää ja yhtenäistää koulutusten tukemiseen liittyviä käytäntöjä, jotta täydennyskoulutus toteutuisi suositusten mukaisesti ja tukisi strategisesti henkilöstön osaamisen kehittämistä.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus 57/2024 korostaa täydennyskoulutuksen merkitystä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön ammattitaidon ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Asetuksen mukaan täydennyskoulutuksen tulee perustua suunnitelmaan, joka huomioi henkilöstön yksilölliset sekä ammattiryhmien koulutus- ja osaamistarpeet. Hyvinvointialueiden vastuulla on varmistaa koulutuksen riittävä määrä ja laatu sekä seurata ja arvioida koulutuksen toteutumista.

Osaamiskartoituksen tulokset osoittavat, että käytännössä täydennyskoulutuksen toteutumisessa on haasteita. Esimerkiksi 23 % vastaajista koki, että heidän työnantajansa kustantaa lyhytkestoisia maksullisia koulutuksia ja vain 14 % pitkäkestoisia maksullisia koulutuksia. Lisäksi lähes puolet vastaajista ei osannut sanoa, tukeeko työnantaja pitkäkestoisiin koulutuksiin osallistumista työajalla. Nämä tulokset viittaavat siihen, että vaikka lainsäädäntö asettaa selkeät velvoitteet täydennyskoulutuksen järjestämiselle, käytännön toteutus ei aina vastaa näitä vaatimuksia.

Tämä ristiriita lainsäädännön tavoitteiden ja käytännön toteutuksen välillä korostaa tarvetta kehittää täydennyskoulutuksen suunnittelua, resursointia ja seurantaan hyvinvointialueilla. Erityisesti on tärkeää varmistaa, että henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua koulutuksiin työajalla ja että koulutusten kustannukset eivät muodostu esteeksi ammatilliselle kehitymiselle.

Taulukko 3. Työnantajan tuki ammatilliseen kehittymiseen

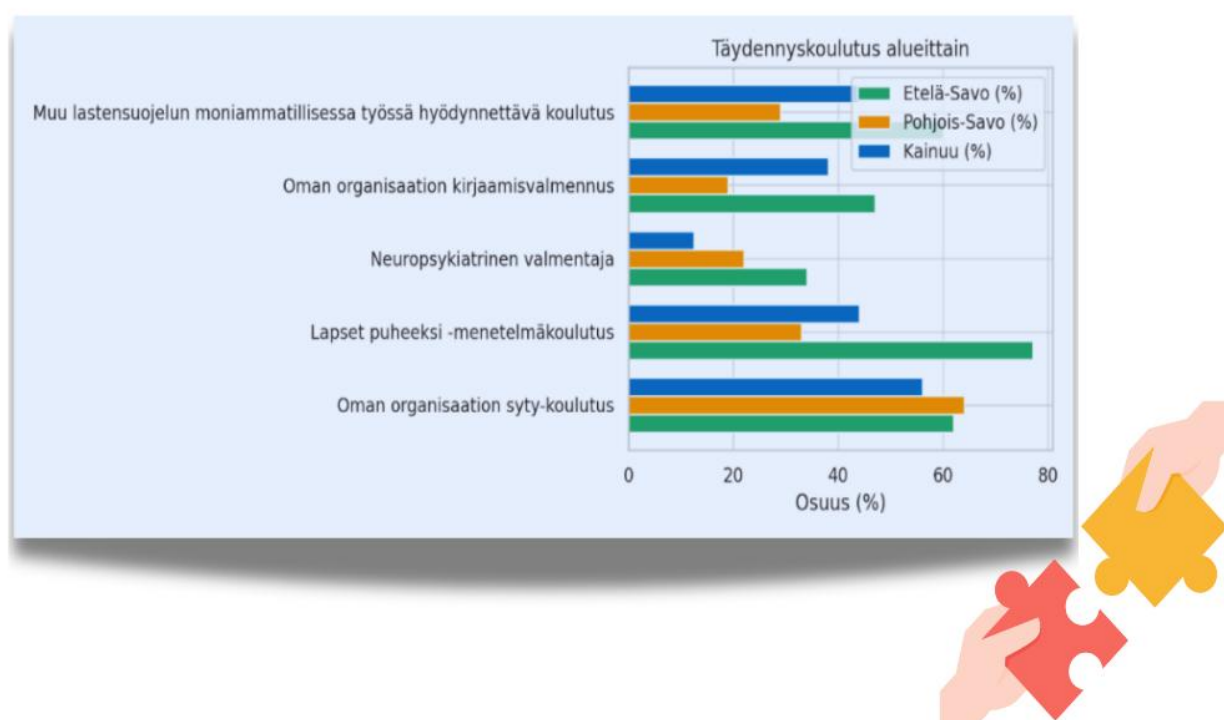
Kyselyn ainoaan avoimeen kysymykseen tuli vain kahdeksan vastausta ja niissä nostettiin esiin osaamisen kehittämiseen liittyviä näkökulmia. Vastaajat toivat esiin erityisesti riittävän työajan ja suunnitelmallisuuden puutteen. Vastaajat kokivat, että osaamista ei voi kehittää, jos arki on jatkuvasti kuormittavaa eikä työaikaa voi käyttää oppimiseen. Osaamisen arviointiin toivottiin laadullisempaa otetta; pelkkä lainsäädännön tai mittarien tuntemus ei riitä, vaan tarvitaan syvempää ymmärrystä esimerkiksi vanhemmuuden tukemisen sisällöistä, kuten kehityksellisten traumojen huomioinnista. Vastaajat toivat esiin jatkuvan koulutuksen merkitystä ja sen vaikutusta työhyvinvointiin ja ammattitilpeyteen. Koulutus nähtiin paitsi tiedon päivittämisen välineenä, myös motivaatiota ja sitoutumista tukevana tekijänä.

Kehittämiskohteiksi nostettiin perheterapeutin täydennyskoulutus, arviointityön menetelmäosaaminen sekä asiakasosallisuuden vahvistaminen. Koulutussuunnittelulta toivottiin

työntekijälähtöisyyttä ja tarveperusteista toteutusta, joka huomioi aidosti kentän arjessa koetut osaamistarpeet.

2.4 Täydennyskoulutukset

Täydennyskoulutuspäivien määrä vaihteli vastaajien kesken. Suurin osa osallistui 1–10 koulutuspäivään vuoden 2024 aikana, ja muutama ilmoitti osallistuneensa jopa 20:een päivään. Huomionarvoista on, että 15–17 % työntekijöistä ei osallistunut yhteenkään täydennyskoulutuspäivään vuonna 2024. Täydennyskoulutuksiin osallistumisessa näkyi alueellisia vahvuuksia ja painotuksia, jotka kuvastavat kunkin hyvinvointialueen kehittämisen painopisteitä ja osaamistarpeita.

Taulukko 4. Täydennyskoulutus alueittain

Etelä-Savossa korostuu selvästi Lapset puheeksi -menetelmäkoulutus, johon on osallistunut enemmistö, lähes 80 % vastaajista (n=47). Neuropsykiatrisen valmentajan koulutus (35 %) nousee alueella erityisesti esiin, mikä voi kertoa tarpeesta vahvistaa osaamista neurokirjon ilmiöiden ymmärtämisessä ja tukemisessa. Vastaajista 60 % oli osallistunut oman organisaation järjestämään syty-koulutukseen. Systeminen työskentelymalli pohjautuu perheterapeuttiseen ajatteluun, jossa perhettä tarkastellaan kokonaisuutena, vuorovaikutussuhteita vahvistetaan ja perheitä osallistetaan ratkaisujen etsimiseen. Pohjois-Savossa (n=63) organisaation sisäinen syty-koulutus on tavoittanut yli 60 % työntekijöistä. Lisäksi yli 30 % on osallistunut Lapset puheeksi -menetelmäkoulutukseen. Kainuussa (n=16) syty-koulutukseen on osallistunut vastaajista 60 % ja moniammatillisia koulutuksia sekä Lapset puheeksi -menetelmäkoulutuksen on käynyt lähes puolet vastaajista.

Kirjaamiskoulutuksiin osallistumisessa on eroja hyvinvointialueiden välillä. Etelä-Savossa oman organisaation kirjaamisvalmennukseen on osallistunut lähes puolet vastaajista, kun taas Kainuussa vastaava luku on lähes 40 % ja Pohjois-Savossa vain noin 20 %. Kansa-koulu-hankkeiden järjestämään kirjaamisasiantuntijavalmennukseen osallistuminen on ollut aktiivisinta Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa. Kainuussa osallistumisaste tähän on ollut selvästi matalampi.

Muita mainittuja koulutuksia ovat esimerkiksi traumatyöhön, kiintymyssuhteisiin, perhevalmennukseen sekä päihde- ja mielenterveystyöhön liittyvät koulutukset, jotka tukevat lastensuojelutyön monimuotoista ja asiakaslähtöistä osaamista.

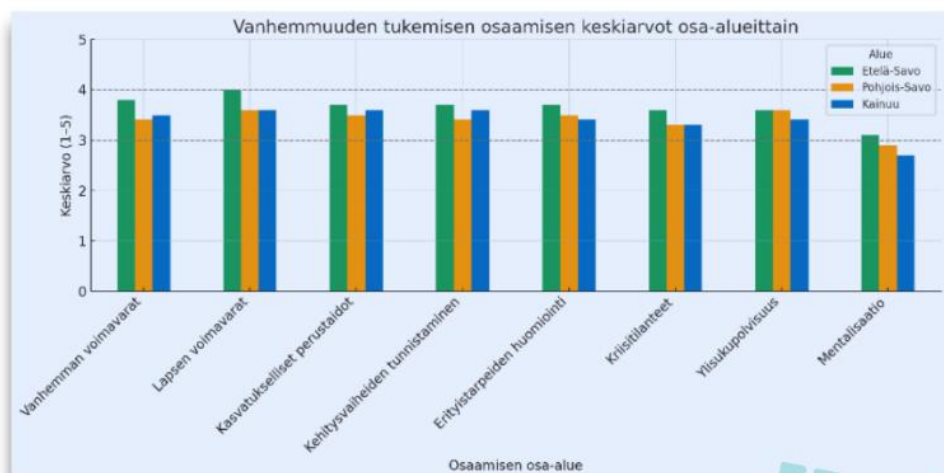
3. OSAAMISEN NYKYTILA

Kyselyssä kartoitettiin lastensuojelutyössä tarvittavaa osaamista kymmenen eri teeman kautta. Näitä olivat vanhemmuuden tukemisen osa-alueet, vuorovaikutustaidot, osallisuuden vahvistaminen, traumatietoisuus ja resilienssi, lähisuhdeväkivalta ja perheen turvallisuus, mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusosaaminen, systeminen työskentely, moniammatillinen yhteistyö, lastensuojelun lainsäädäntö sekä vaikuttavuuden arviointi lastensuojelussa.

Jokaisen teeman alla oli 6–9 osaamisaluetta, joihin liittyviä väittämiä vastaajat arvioivat itsearviointina. Vastaajat arvioivat omaa osaamistaan asteikolla 1–5, jossa 1 = Aloitteleva, 2 = Perehtyvä, 3 = Pätevä, 4 = Taitava ja 5 = Asiantuntija. Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan teemakohtaisesti vastaajien itsearvioimaa osaamista eri hyvinvointialueilla.

3.1 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuuden tukemisen osaaminen arvioitiin vahvaksi kaikilla hyvinvointialueilla. Vastaajien arviot sijoituivat pääosin tasoille 3 ja 4, eli pätevän ja taitavan välille. Vahvimiksi osaamisen osa-alueiksi nousivat *lapsen ja vanhemman voimavarojen tunnistaminen*, *kasvatuksellisten perustaitojen tukeminen* sekä *ylisukupolvisten toimintamallien hahmottaminen*.

Taulukko 5. Vanhemmuuden tukemisen osaamisen keskiarvot osa-alueittain.

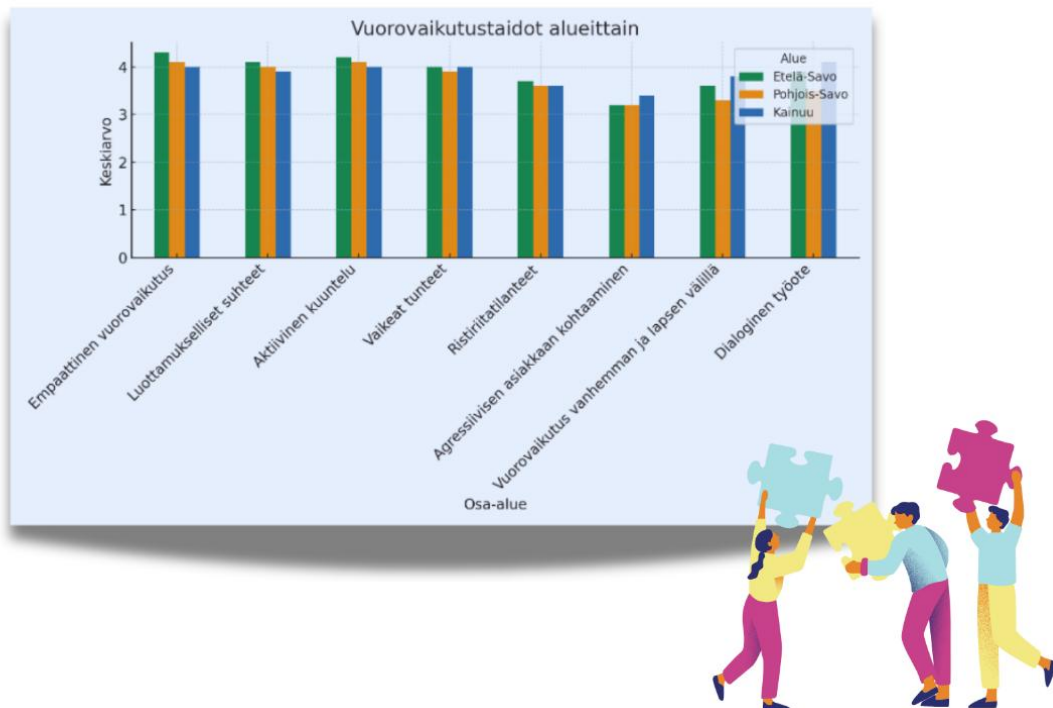
Vahvaa osaamista Etelä-Savossa oli *lapsen voimavarojen ja vahvuuksien esille nostamisessa* sekä *vanhemman voimavarojen tunnistamisessa*. Vanhemmuuden tukeminen haastavissa tilanteissa nähtiin osana arjen ammatillista osaamista, vaikka sen kehittämisessä tunnistettiin vielä jonkin

verran vahvistamisen tarvetta. Pohjois-Savossa osaaminen näyttäytyi tasaisena, painottuen *lapsen voimavarojen tunnistamiseen ja ylisukupolvisten mallien tunnistamiseen*. Kainuussa keskiarvot olivat hieman alhaisempia, mutta pääosin pätevällä tasolla. Kainuun tuloksissa vahvuuksina nousi esiin *lapsen voimavarojen ja vahvuuksien esille nostaminen ja lapsen kehitysvaiheisiin liittyvien tarpeiden tunnistaminen sekä vanhempien kasvatuksellisten perustaitojen tukeminen*.

Kaikilla alueilla selkeästi matalimman arvion sai *mentalisaatiota tukevien menetelmien ja työkalujen käyttö* (ka. 2,7–3,1). Tulokset osoittavat, että lastensuojelun työntekijöillä on vahvaa osaamista vanhemmuuden tukemisessa, etenkin asiakkaiden voimavarojen tunnistamisessa ja perustaitojen tukemisessa. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että vanhemmuuden tukemisen perustaidot ovat hyvin hallussa, mutta vaativampien ja spesifimpien menetelmien käytössä tarvitaan täydennyskoulutusta.

3.2 Vuorovaikutustaidot

Tulosten perusteella vastaajien itsearvioitu osaaminen vuorovaikutustaidoissa oli yleisesti hyvällä tasolla kaikilla hyvinvointialueilla. Useimmat vastaajat kokivat olevansa päteviä tai taitavia erityisesti *empaattisessa vuorovaikutuksessa, aktiivisessa kuuntelussa ja luottamuksellisten asiakassuhteiden rakentamisessa* (ka. 4,0–4,3). Vaativampien asiakastilanteiden, kuten *ristiriitatilanteiden ja aggressiivisten asiakkaiden kohtaamisen osaaminen* arvioitiin jonkin verran matalammaksi (ka. 3,2–3,7). *Dialoginen työote* arvioitiin pätevälle tasolle kaikilla hyvinvointialueilla, mutta etenkin Kainuussa se nousi vahvaksi. Myös *lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen* arvioitiin pätevän ja taitavan tasolle.

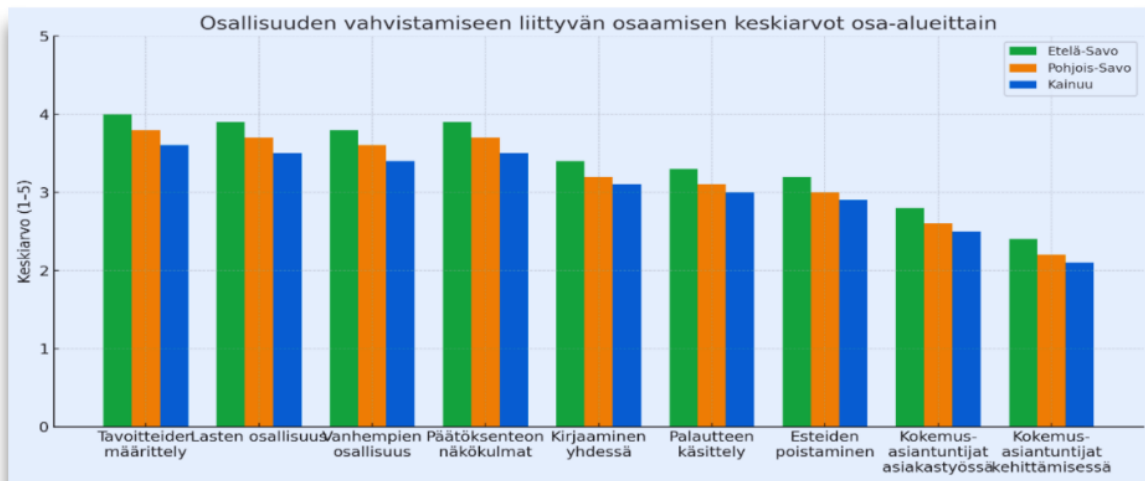

Taulukko 6. Lastensuojelutyöntekijöiden vuorovaikutusosaamisen jakautuminen hyvinvointialueittain

3.3 Osallisuuden vahvistaminen

Etelä- ja Pohjois-Savossa osallisuuden vahvistamisen vahvimpina osa-alueina näyttäytyivät *työn tavoitteiden määrittely, lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen heidän kehitystasonsa huomioiden sekä asiakkaan näkökulmien huomioiminen päätöksenteossa*. Kainuussa osaamistasot jäivät hieman alemmiksi, sijoittuen keskiarvoille 2,1–3,4. Vahvimpia osa-alueita olivat *työskentelyn tavoitteiden määrittäminen asiakkaan kanssa yhdessä ja lapsen ja nuoren osallisuuden tukeminen heidän kehitystasonsa huomioiden*.

Kainuussa ja Pohjois-Savossa matalimmat osaamisen keskiarvot liittyivät *asiakkaan mukaan ottaminen kirjaamiseen, kokemusasiantuntijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön asiakastyössä sekä heidän kanssaan tehtävään yhteistyöhön palveluiden kehittämisessä* (ka. 2,1–2,8). Etelä-Savossa heikoimmaksi kuvattiin *kokemusasiantuntijayhteistyö asiakastyössä ja palveluiden kehittämisessä*, joka arvioitiin perehtyvälle tasolle (ka. 2,3–2,4).

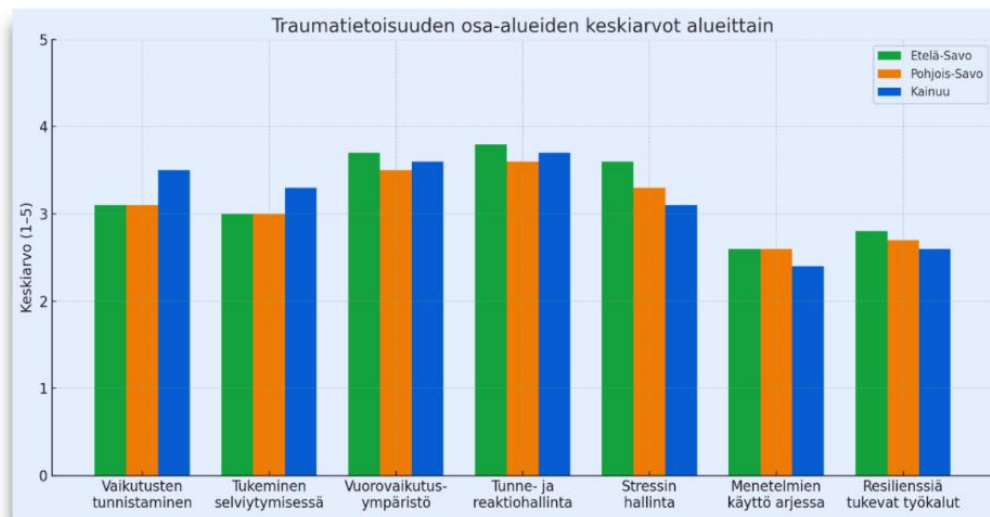

Taulukko 7. Osallisuuden vahvistaminen hyvinvointialueilla

3.4 Traumatietoisuuden osaaminen

Traumatietoisuuden osaamista kartoitettiin seitsemällä eri osa-alueella. Kokonaisuutena osaaminen sijoittui pätevän tason tuntumaan. Vahvimiksi osaamisalueiksi nousivat *omien tunnetilojen ja reaktioiden hallinta haastavissa tilanteissa* sekä *turvallisen vuorovaikutusympäristön luominen* (ka.3,6–3,8). Nämä osa-alueet olivat vahvimpia kaikilla hyvinvointialueilla ja muodostavat hyvän perustan traumatietoiselle työotteelle.

Työn aiheuttaman *stressin ja kuormituksen hallinta* arvioitiin lähes taitavan tasolle Etelä-Savossa, kun Pohjois-Savossa ja Kainuussa nämä itsearviot olivat hieman matalampia. *Trauman vaikutusten tunnistaminen lapseen ja perheisiin* oli Kainuussa keskimääräistä vahvempaa, kun taas Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa arvio oli hieman matalampi. *Asiakkaan tukeminen traumaattisista kokemuksista selviytymisessä* arvioitiin yleisesti pätevälle tasolle, mutta korkeimmin Kainuussa verrattuna Etelä- ja Pohjois-Savoon.

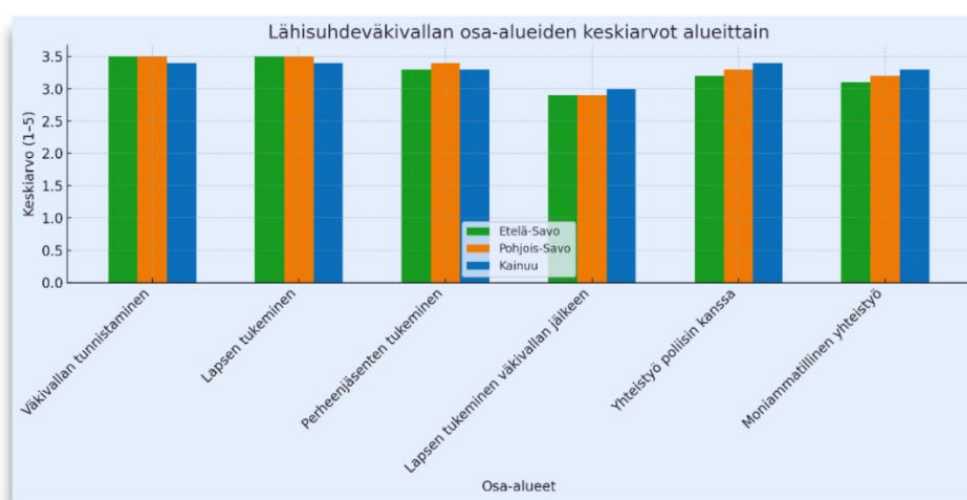
Taulukko 8. Traumatietoisuuden osa-alueet hyvinvointialueittain

Kehittämiskohteina korostuivat *traumainformoitujen menetelmien käyttö arjessa* ja *resilienssiä tukevien työkalujen hyödyntäminen asiakastyössä* (ka. 2,4–2,8). Nämä osa-alueet jäivät kaikilla alueilla pätevän tason alapuolelle. Kartoituksen valossa näyttää siltä, että traumatietoisuuden perusymmärrys on työntekijöillä pätevällä tasolla. Käytännön menetelmien ja työkalujen soveltaminen arjessa vaatii kuitenkin vahvistamista, jotta työntekijät voivat entistä paremmin tukea traumatisoituneita lapsia ja perheitä.

3.5 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivaltaan liittyvää osaamista kartoitettiin kuudella eri osa-alueella. Tulosten perusteella lähisuhdeväkivaltaosaamisen arvioitiin kokonaisuudessaan olevan pätevää tasoa. Vahvimmaksi osaamisalueeksi nousi *lähisuhdeväkivallan eri ilmenemismuotojen tunnistaminen (henkinen, fyysinen, psyykinen, seksuaalinen ja taloudellinen)*. Myös *lähisuhdeväkivallan vaikutusten tunnistaminen lapseen ja muihin perheenjäseniin* arvioitiin pätevälle tasolle (ka. 3,2).

Etelä-Savossa *lähisuhdeväkivallan ilmenemismuotojen tunnistaminen* korostui vahvana osaamisalueena (ka. 3,6). Kainuussa vahvimiksi osa-alueiksi nousivat *yhteistyö poliisin kanssa väkivaltatapauksissa ja sekä väkivallan vaikutusten tunnistaminen lapseen* (ka. 3,2–3,5). Pohjois-Savossa tunnistamiseen liittyvät osa-alueet, kuten *väkivallan ilmenemismuotojen tunnistaminen ja vaikutusten tunnistaminen lapseen* arvioitiin pätevälle tasolle.

Taulukko 9. Lähisuhdeväkivaltaosaaminen hyvinvointialueittain

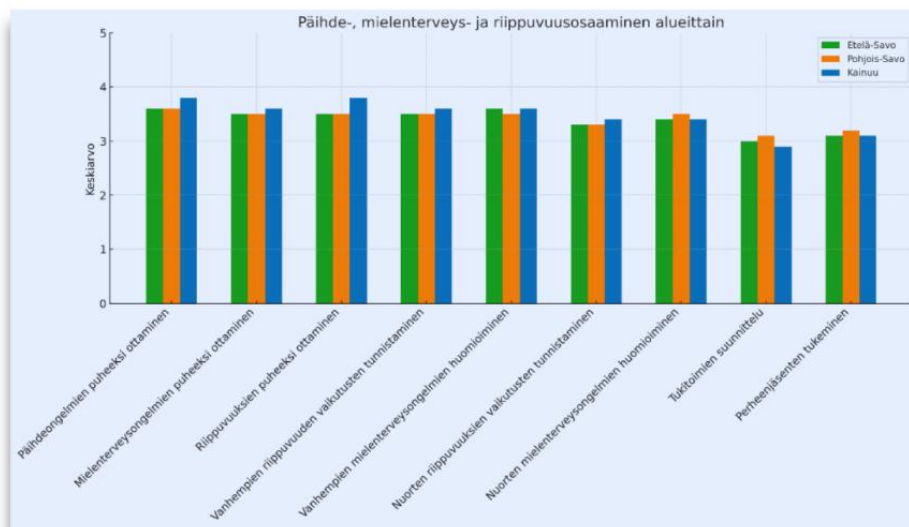
Kaikilla alueilla matalimman arvion sai osaaminen *väkivaltaa kokeneen lapsen tukemisessa asianmukaisesti* (ka. 2,8–2,9). *Yhteistyö terveydenhuollon ja muiden toimijoiden kanssa väkivaltatapauksissa* arvioitiin pätevälle tasolle. Tulosten perusteella *lähisuhdeväkivaltaan liittyvä tunnistamisen osaaminen* on pätevällä tasolla hyvinvointialueilla. Sen sijaan *konkreettinen tukeminen sekä moniammatillinen yhteistyö* kaipaavat vahvistamista. *Väkivaltaa kokeneen lapsen tukemiseen* liittyvä osaaminen näyttäytyy alueena, johon on syytä panostaa tulevaisuudessa.

3.6 Päihde-, mielenterveys- ja riippuvuusosaaminen

Tulosten perusteella vastaajat arvioivat päihde-, mielenterveys- ja riippuvuusosaamisensa pätevän ja taitavan välille (ka. 3,4). Vahvimmiksi osaamisalueiksi nousivat *päihdeongelmien puheeksi ottaminen*, *mielenterveysongelmien puheeksi ottaminen* sekä *riippuvuuksien puheeksi ottaminen* (ka. 3,6–3,8). *Vanhempien riippuvuuskäyttäytymisen vaikutusten tunnistaminen lapsiin ja perheisiin* sekä *vanhempien mielenterveysongelmien huomioiminen asiakastyössä* arvioitiin pätevälle tasolle.

Kainuussa puheeksi ottamisen osaaminen nousi lähes taitavan tasolle erilaisten riippuvuuksien osa-alueilla (ka. 3,6–3,8). Etelä-Savossa puolestaan *päihdeongelmien puheeksi ottaminen* ja *vanhempien mielenterveysongelmien huomioiminen asiakastyössä* korostuivat vahvuuksina. Pohjois-Savossa vahvimmiksi arvioitiin *vanhempien riippuvuuskäyttäytymisen vaikutusten tunnistaminen* ja *päihdeongelmien puheeksi ottaminen* (ka. 3,5–3,6). Suurin osa vastaajista arvioi osaamisensa näillä osa-alueilla päteväksi tai taitavaksi.

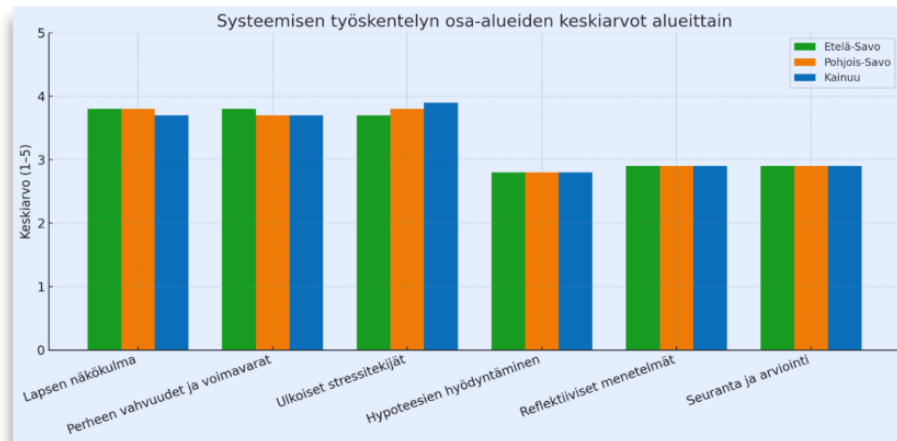
Kehittämiskohteina nousivat esiin *tukitoimien suunnittelu päihde- ja mielenterveysasiakkaiden auttamiseksi* sekä *perheenjäsenten tukeminen arjessa toipumisen ja kuntoutumisen edistämiseksi*. Näissä osa-alueissa merkittävä osa vastaajista arvioi osaamisensa perehtyväksi. Tulokset osoittavat, että päihde- ja mielenterveystyön perusosaamisessa eli ongelmien tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa on vahvaa osaamista kaikilla hyvinvointialueilla. Sen sijaan konkreettisten tukitoimien suunnittelussa ja perheenjäsenten arjen tukemisessa on selkeämpiä kehittämistarpeita.

Taulukko 10. Päihde-, mielenterveys- ja riippuvuusosaaminen hyvinvointialueittain

3.7 Systeemisen työskentelyn osaaminen

Systeemisen työskentelyn osaamista kartoitettiin kahdeksalla eri osa-alueella. Tulosten perusteella systeemisen työskentelyn osaaminen arvioitiin kokonaisuutena pätevälle tasolle (ka. 3,3). Vahvimpina osaamisalueina nousivat esiin *lapsen näkökulman huomioiminen työskentelyssä, perheen vahvuuksien ja voimavarojen tunnistaminen* sekä *perheen ulkoisten stressitekijöiden tunnistaminen ja huomioiminen* (ka. 3,7–3,8).

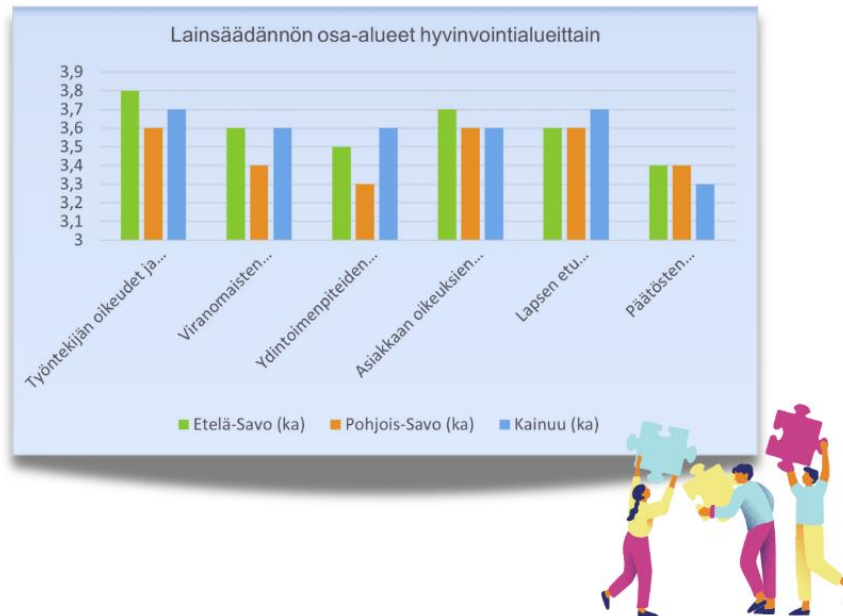
Taulukko 11. Systeemisen työskentelyn osa-alueiden keskiarvot

Etelä-Savossa lähes taitavan tason osaamista oli *perheen vahvuuksien ja voimavarojen tunnistamisessa* sekä *lapsen näkökulman huomioimisessa työskentelyssä* (ka. 3,9). Pohjois-Savossa korostui *lapsen näkökulman huomioiminen työskentelyssä* sekä *perheen ulkoisten stressitekijöiden tunnistaminen ja huomioiminen* (ka. 3,8). Kainuussa osaamista näkyi *lapsen näkökulman huomioimisessa* ja *perheen ulkoisten stressitekijöiden tunnistamisessa* (ka. 3,7–3,9). Kaikilla alueilla systeemisen työskentelyn perusajatukset ja lapsilähtöisyyden periaatteet ovat hyvin sisäistettyjä, mikä antaa hyvän pohjan toimintamallin soveltamiselle käytännön työssä.

Kehittämiskohteina tunnistettiin menetelmälliset osa-alueet, kuten *hypoteesien hyödyntäminen työskentelyssä* (ka. 2,8), *reflektiivisten menetelmien käyttö* (ka. 2,9) ja *järjestelmällinen työskentelyn seuranta ja arviointi* (ka. 2,9). Tulokset viittaavat siihen, että systeemisen työskentelyn menetelmien juurruttamisessa on edetty ja perusperiaatteet on omaksuttu hyvin, mutta menetelmien monipuoliseen soveltamiseen kaivataan lisää osaamista.

3.8 Lainsäädännöllinen osaaminen ja moniammatillinen yhteistyö

Lainsäädännöllinen osaaminen arvioitiin kaikilla hyvinvointialueilla pätevän ja taitavan tason välimaastoon (ka. 3,3–3,8). Vastaajat kokivat hallitsevansa keskeiset oikeudelliset periaatteet, kuten *lapsen edun huomioimisen, asiakkaan oikeudet sekä lastensuojelun ydintoimenpiteet*.

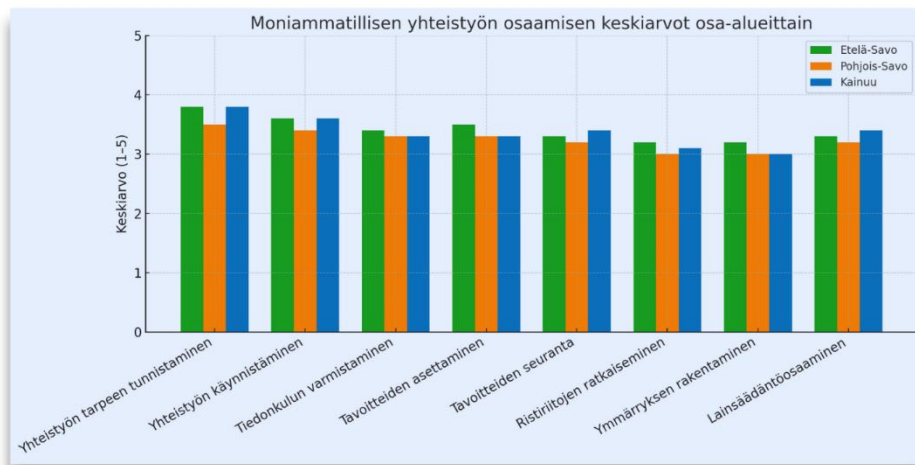
Taulukko 12. Hyvinvointialueiden lainsäädännöllinen osaaminen

Kainuussa vahvimpia osa-alueita olivat *lastensuojelun työntekijöiden oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistaminen* sekä *lapsen edun huomioiminen lainmukaisessa päätöksenteossa* (ka. 3,7). Matalimmaksi arvioitiin *päätösten perusteleva asiakkaalle lain pohjalta* (ka. 3,4). Etelä-Savossa lainsäädäntöosaamisessa *työntekijän oikeuksien ja velvollisuuksien tunnistaminen* nousi esiin (ka. 3,8). Pohjois-Savossa vahvimpia olivat *lapsen edun huomioiminen* ja *asiakkaan oikeuksien huomioonottaminen päätöksenteossa* (ka 3,6). Pohjois-Savossa lastensuojelun ydintoimenpiteiden hallinta ja päätösten perustelu ymmärrettävästi asiakkaalle lain pohjalta arvioitiin pätevälle tasolle (ka. 3,3–3,4).

Kaikilla alueilla lainsäädännön perustaidot, kuten viranomaisvastuut, lapsen oikeudet ja päätöksenteon juridinen perusta, koetaan vahvaksi osaamiseksi. Sen sijaan matalampia vastauksia hyvinvointialueilla esiintyi *päätösten ymmärrettävästi perustelemissa asiakkaalle lain pohjalta*.

Moniammatillisen yhteistyön osaamista arvioitiin kahdeksan eri osa-alueen osalta. Näillä osa-alueilla vastaajien osaaminen sijoittui pääasiassa tasoille 3 ja 4, eli pätevän ja taitavan välimaastoon. Kaikilla alueilla vahvimaksi osa-alueeksi nousi *moniammatillisen yhteistyön tarpeiden tunnistaminen asiakastyössä* (ka. 3,5–3,8).

Myös yhteistyön käynnistäminen eri toimijoiden kanssa arvioitiin pätevälle tasolle. Nämä tulokset viittaavat siihen, että yhteistyön aloittamiseen ja sen tarpeen havaitsemiseen liittyvät taidot ovat vastaajilla hallussa.

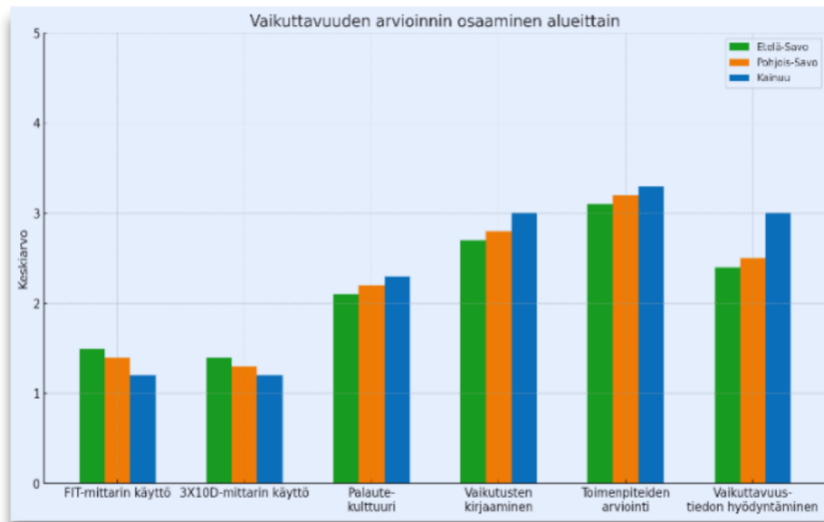

Taulukko 13. Moniammatillisen yhteistyön osa-alueet hyvinvointialueittain

Yhteisten tavoitteiden asettaminen ja seuranta eri toimijoiden kanssa sekä *tiedonkulun varmistaminen moniammatillisessa yhteistyössä* arvioitiin kaikilla hyvinvointialueilla pätevälle tasolle. Haasteellisimpina osa-alueina näyttäytyivät *ristiriitatilanteiden ratkaiseminen moniammatillisessa yhteistyössä ja eri ammattilaisten välisen ymmärryksen rakentamisessa*, joissa on tunnistettavissa kehittämistarpeita kaikilla hyvinvointialueilla.

3.9 Vaikuttavuuden arvioinnin osaaminen

Vaikuttavuuden arviointia tarkasteltiin kuuden osa-alueen kautta. Vahvimmiksi osaamisalueiksi hyvinvointialueilla nousivat *toimenpiteiden vaikutusten arviointi lapsen ja perheen tilanteeseen* (ka. 3,1–3,3) sekä *työn vaikutusten kirjaaminen systemaattisesti* (ka. 2,5–3,0). *Vaikuttavuustiedon hyödyntäminen työn kehittämisessä* jäi aloittelijan ja perehtyvän tasolle (ka. 2,4–2,7).

Taulukko 14. Vaikuttavuuden arvioinnin osa-alueiden tulokset

Selkeästi matalimmat keskiarvot saivat *FIT- ja 3X10D-mittarien käyttö asiakastyössä*, jotka arvioitiin kaikilla hyvinvointialueilla osaamiseltaan heikoiksi (ka. 1,2–1,5). Tämä oli odotettavissa, sillä kyseiset mittarit ovat hyvinvointialueilla vasta pilotointivaiheessa, eikä niitä ole vielä otettu laajasti käyttöön arjessa. *Palauteperusteisen toimintakulttuurin vahvistamisen* osaaminen sijoittui hieman korkeammalle (ka. 2,1–2,3), mutta jäi silti alle pätevän tason. Tulokset viittaavat siihen, että systemaattinen palautetiedon hyödyntäminen ei ole vielä vakiintunut osaksi lastensuojelutyön rakenteita.

Avoimissa vastauksissa nousi esiin työntekijöiden kokemus siitä, että vaikuttavuuden arviointi ei ole mahdollista ilman organisaation tukea ja riittävää työaikaa. Tulokset osoittavat, että vaikuttavuuden arviointiin liittyvissä työmenetelmissä on kehittämistarpeita. Painopisteitä ovat vaikuttavuusmittareiden käyttöönotto, palautetiedon tavoitteellinen hyödyntäminen sekä vaikuttavuustiedon systemaattinen käyttö työn suunnittelussa ja kehittämisessä.

4. KEHITTÄMISTARPEET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Ammattilaisten itsearviointina tehdyn osaamiskartoituksen tulokset osoittavat, että lastensuojelutyössä on vahvaa ammatillista osaamista erityisesti vuorovaikutustaidoissa, vanhemmuuden tukemisessa ja systeemisessä työotteessa. Moniammatillisen yhteistyön käynnistäminen ja yhteistyön tarpeiden tunnistaminen ovat myös vahvuusalueita kaikilla hyvinvointialueilla.

Kehittämiskohteita ammattilaisten oman arvion pohjalta olivat erityisesti väkivaltaa kokeneiden lasten tukeminen, vaikuttavuuden arviointi sekä konkreettisten työmenetelmien hyödyntäminen asiakastyössä. Vaikka vastaajat arvioivat osaamisensa vahvaksi väkivallan ja traumojen tunnistamisessa, asiakaslähtöinen tukeminen ja kuntoutumista edistävien työmenetelmien käyttö vaativat vahvistamista. Lähisuhdeväkivaltaan liittyen nousi erityisesti esiin koulutustarve väkivaltaa kokeneiden lasten tukemisessa. Ilmiöiden tunnistaminen hallitaan, mutta konkreettiset toimintatavat ja työkalut kaipaavat kehittämistä.

Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Kainuu
Vahvuudet ✓ Vanhemmuuden tukeminen: lapsen ja vanhemman voimavarojen tunnistaminen ja tukeminen ✓ Vuorovaikutustaidot: empaattinen vuorovaikutus ja luottamuksellisten asiakassuhteiden rakentaminen ✓ Lapset puheeksi -menetelmäosaaminen: suuri osa työntekijöistä koulutettu menetelmään	Vahvuudet ✓ Systeemisen työskentelyn peruserätykset: lapsen näkökulman ja perheen ulkoisten stressitekijöiden huomiointi ✓ Vuorovaikutustaidot: aktiivinen kuuntelu ja asiakassuhteiden rakentaminen ✓ Lainsäädännöllinen osaaminen: asiakkaan oikeuksien ja lapsen edun huomiointi	Vahvuudet ✓ Traumatietoisuus: turvallisen vuorovaikutusympäristön luominen ja stressin hallinta ✓ Päihde- ja mielenterveysasioiden puheeksi ottaminen: vahvaa osaamista riippuvuuskien osalta ✓ Systeemisen työskentelyn lapsilähtöisyys: lapsen näkökulman ja perheen stressitekijöiden huomiointi
Kehittämiskohteet ⚠ Mentalisaatiota tukevien menetelmien käyttö: osaaminen jäi matalalle tasolle ⚠ Vaikuttavuuden arviointi: FIT- ja 3X10D-mittareiden käyttöönotto ja systemaattinen arviointi ⚠ Kokemusasiantuntijayhteistyö: asiakastyössä ja palvelujen kehittämisessä vähäistä	Kehittämiskohteet ⚠ Reflektiiviset ja hypoteesien hyödyntämisen menetelmät: vaativat vielä täydennystä systeemissä työotteessa ⚠ Vaikuttavuuden mittareiden käyttö: FIT- ja 3X10D-mittareiden osaaminen vähäistä ⚠ Kokemusasiantuntijoiden osallistaminen: asiakastyöhön ja kehittämiseen osallistaminen	Kehittämiskohteet ⚠ Osallisuuden vahvistaminen: asiakkaiden ja kokemusasiantuntijoiden osallistaminen kaipaava vahvistamista ⚠ Väkivaltaa kokeneen lapsen tukeminen: ilmiöt tunnistetaan, mutta konkreettinen tuki tarvitsee vahvistusta ⚠ Moniammatillisen yhteistyön ristiiritilanteet: yhteisen ymmärryksen rakentaminen vaatii kehittämistä

Taulukko 15. Hyvinvointialueiden osaamisen keskeiset vahvuudet ja kehittämiskohteet

Kokemusasiantuntijoiden osallistaminen asiakastyöhön ja palveluiden kehittämiseen arvioitiin heikoksi kaikilla hyvinvointialueilla. Samoin moniammatillisen yhteistyön syventäminen, ristiiritilanteiden ratkaisu ja ammattilaisten välisen ymmärryksen rakentaminen edellyttävät lisäresursseja ja osaamisen vahvistamista.

Lainsäädännöllinen osaaminen arvioitiin pääsääntöisesti vahvaksi. Kehittämistarpeita tunnistettiin kuitenkin päätösten asiakaslähtöisessä sanoittamisessa ja viestinnässä, erityisesti perusteltaessa

päätöksiä selkeästi ja ymmärrettävästi. Myös kokemusasiantuntijat ovat hankkeen aikana tuoneet useissa keskusteluissa esille, miten tärkeää suullisen ja kirjallisen ilmaisun selkeyttäminen olisi.

Vaikuttavuuden arviointi näyttäytyy lastensuojelussa osa-alueena, jossa osaaminen on vielä kehittymässä. FIT- ja 3X10D-mittarien käyttö arvioitiin kaikilla alueilla aloittelevan ja perehtyvän tasoiseksi, mikä on ymmärrettävää mittareiden ollessa pilotointivaiheessa. Myös palauteperusteisen toimintakulttuurin osaaminen jäi pääosin pätevän tason alapuolelle. Sen sijaan toimenpiteiden vaikutusten arviointi lapsen ja perheen tilanteeseen arvioitiin jo useilla alueilla pätevälle tasolle, mikä tarjoaa hyvän pohjan vaikuttavuusajattelun vahvistamiselle.

Avoimissa vastauksissa nousi esiin, että osaamisen kehittäminen työssä ei ole mahdollista ilman riittävää organisaation tukea. Työntekijät toivoivat erityisesti käytännönläheisiä koulutuksia, selkeitä linjauksia ja riittävästi työaikaa ja -rauhaa osaamisen kehittämiseen. Osaamisen kehittäminen edellyttää organisaatiolta osaamisen ja osaamistarpeiden systemaattista kartoittamista, mahdollisuutta osaamisen jakamiseen sekä yksilöllistä tukea työntekijöiden osaamisen jatkuvaan päivittämiseen.

Listaus taulukoista

Taulukko 1. Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Kainuun hyvinvointialueen koulutustausta

Taulukko 2. Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Kainuun työkokemus lastensuojelussa ja sote-alalla

Taulukko 3. Työnantajan tuki ammatilliseen kehittymiseen

Taulukko 4. Täydennyskoulutus alueittain

Taulukko 5. Vanhemmuuden tukemisen osaamisen keskiarvot osa-alueittain

Taulukko 6. Lastensuojelutyöntekijöiden vuorovaikutusosaamisen jakautuminen hyvinvointialueittain

Taulukko 7. Osallisuuden vahvistaminen hyvinvointialueilla

Taulukko 8. Traumatietoisuuden osa-alueet hyvinvointialueittain

Taulukko 9. Lähisuhdeväkivaltaosaaminen hyvinvointialueittain

Taulukko 10. Päihde-, mielenterveys- ja riippuvuusosaaminen hyvinvointialueittain

Taulukko 11. Systeemisen työskentelyn osa-alueiden keskiarvot

Taulukko 12. Hyvinvointialueiden lainsäädännöllinen osaaminen

Taulukko 13. Moniammatillisen yhteistyön osa-alueet hyvinvointialueittain

Taulukko 14. Vaikuttavuuden arvioinnin osa-alueiden tulokset

Taulukko 15. Hyvinvointialueiden osaamisen keskeiset vahvuudet ja kehittämiskohteet